

намерени в областта на волжско-камското царство, станали известни още от времето на Петра Велики, една фраза, която дълго време се смяташе за *арабска*, именно изречението „*тарик миаг мејур*“.

Историята на тия стари надписи е дълга и доста тъмна, обаче това въ случая не е интересно. Важно е да знаем, че мнимата арабска фраза още отъ Клапрота биде преведена: „година отъ пришествието на угнетението“ т. е. на монголското нашествие и биде изтъкувана като хронограмъ, тоестъ че тая фраза (днат дејур) има численното значение 6203 (1226 отъ нашата ера; първата буква 3, втората 10, третата 1, четвъртата 400, петата 3, шестата 6, седмата 200, наедно 623.).

Кларотовото тълкувание биде прието и отъ Березина, така че дълго врѣме годината 623. се приемаше безъ възражение отъ всички за точна дата на монголското нашествие въ Бугарь. Въ 1863. година обаче молла Хусеинъ-Фейзъ-Хановъ въ една статийка „Три надгробныхъ бугарскихъ надписи“ напечатана въ IV т. на „Извѣстія Археолог. общества“ излѣзе съ едно свѣдѣніе ново тълкувание на минмата арабска формула, което тълкувание подби Березиния авторитетъ въ тоя въпросъ. Ученията молла, основайки се на два надписа отъ симбирския уѣздъ и на единъ отъ тетюшския, въ които той открива сѣщата арабска формула и които обикновено се прѣвежда съ „пришествіе на угнетението“, — възражава прѣди всичко, че ако фразата би била арабска, то би трѣбвало да четемъ „*нишатъ нуръ*“, а на камъка е ясно издѣлано: „*нишатъ нуръ*“. Освѣтъ това, ако фразата е анаграма, то какво би трѣбвало да се прави съ числата, които слѣдватъ подиръ нея на втория симбирски надписъ (*нишатъ менашъ* = 20) и на тетюшския (*нишерембѣлемъ* = 25). Споредъ молла Хусеинъ не остава нищо друго освѣтъ да четемъ „*нишатъ цуръ*“, което не е нищо друго освѣтъ *нитъ жузъ* = тат. *jide jöz* (осм. *jedi jüz*) = 700.

„Въ пользу моего мифіа (дѣяти джюръ = дѣяти юзъ)“, объясня учения молла, „говорить обыкновеніе татаръ начальное *й* произносить и писать какъ „дж“; что касается до буквы „р“, употребленной вмѣсто „р“ въ словѣ *джюръ*, то это можно объяснить употребленіемъ чувашскихъ числительныхъ словъ въ эпиграфѣхъ этого времени. Чувашіе же семь называютъ „чюръ“.

Това съвсем ново тълкуване не само измени датата на монголското пристигане в България от 623. подиръ Хеджа на 700. (=2301), дата, която биде приета между друго и от най-отличния казански арабист по онова време I. Ө. Готвальд, но се отрази съвсемъ неочаквано силно и върху въпроса за националността на българите.

Вече молла Хусейн се вижда принуден, за да обясни формата *дър* въ фразата *цати дър*, да привлече за сравнение единъ *чувашки* фонетичен законъ, споредъ който тат. „з“ необходимо прѣминава въ *чуваш.* „р“, *дър*, отговаря на тат. *дзъ*. Обаче много по-систематично разгледа въпроса за фонетичнитѣ отношения между *чувашкия езикъ* и *турскиѣ езици* двѣ години по-късно *Н. И. Ильминскій* въ една малка